

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) [www. economy.nayka.com.ua](http://www.economy.nayka.com.ua) | № 8, 2020 | 27.08.2020 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2020.8.50](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.8.50)

УДК: 336.7.

*М. А. Кузнєцова,
к. е. н., доцент кафедри економічної теорії та управління проектами,
Одеська національна академія зв'язку імені О.С. Попова, м. Одеса
ORCID ID: 0000-0002-7055-7168*

*Ю. І. Гуйгова,
студентка магістратури ННІ "Бізнесу та соціальних комунікацій",
Одеська національна академія зв'язку імені О.С.Попова, м. Одеса
ORCID ID: 0000-0001-8045-8975*

РОЗВИТОК ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

*M. Kuznietsova
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Economic Theory and Project
Management Odessa National Academy of Communications named after A.S. Popova, Odessa
Y. Huihova*

*Master's student at the Institute of "Business and Social Communications", Odessa National
Academy of Communications named after A.S. Popov, Odessa*

DEVELOPMENT AND IMPLEMENTATION OF INNOVATIVE BANKING SERVICES IN UKRAINE

Стаття присвячена дослідженню проблеми формування та використання в банківському секторі сучасних інновацій, які базуються на використанні Інтернету. Автори визначають, що актуальні економічні перетворення, які спостерігаються сьогодні як на світовому рівні, так і на рівні національної економіки, відбивають процес зміни технологічних укладів. Формування нового, п'ятого технологічного укладу передбачає інформатизацію суспільства, використання інформаційних інновацій в усіх сферах життєдіяльності людей. Саме інновації стають запорукою сталого економічного розвитку, передумовою становлення інформаційної економіки.

В даній статті розглянуто особливості розвитку інноваційної діяльності в банківському секторі у світі, а також стан розвитку банківських інновацій та в Україні. Головна роль інноваційного розвитку банків на сучасному етапі є сприятливий вплив нововведень на діяльність банківського сектору, що спрямована на збільшення конкурентоспроможності банку, збільшення довіри клієнтів до банківських організацій, та підвищення ефективності діяльності. Зазначено основні теоретичні підходи щодо розуміння понять «інновація» та «банківська інновація». Визначені особливості та напрямки реалізації інноваційних технологій в банківській діяльності, серед яких можна віднести: фінансову складову, технологічну складову, та організаційно-структурна. Були розглянуті основні інноваційні технології, які були запроваджені в банківській діяльності, серед яких: безконтактні платежі, ідентифікація за допомогою біометричних технологій, технологія блокчейн, NFC- технологій, Інтернет – банкінг,

технологія віртуальних банків, тощо. Визначені основні ризики, які виникають, при впровадженні нововведень. Виокремленні фактори, що обмежують процес запровадження інноваційних технологій в банківську діяльність. Також у статті були зазначені основні проблеми запровадження банківських інновацій в Україні. Дані теоретичні питання, які були розглянуті у даній статті стосовно особливостей інноваційного розвитку банків, буде доцільно розглядати для подальшого аналізу розвитку банківської діяльності та підвищення ефективності їх діяльності.

The article is devoted to the study of the problem of formation and usage of modern innovations based on Internet experience in the banking sector. The authors mention that the actual economic transformations, which are being observed nowadays both at the global level and at the level of national economics, reflect the process of changing technological modes. The formation of the new fifth technological mode involves the informatization of society, the use of information innovations in all spheres of human life. It is innovation that is essential for sustainable economic development and is the prerequisite for the information economy establishment.

The article reviews the special aspects of the development of innovative activities in the banking sector in the world, as well as the state of the development of bank innovations in Ukraine. The main role of innovative development of banks at the present stage is the favourable effect of innovations on the banking sector, aimed at increasing the competitive ability of the bank, raise of clients' confidence in banking companies and improving working efficiency. The main theoretical approaches to understanding the concepts of «innovation» and «banking innovation» are specified. The specifics and lines of innovative technologies realization in banking activity are defined, to which the following can be referred: the financial component, the technological component, the organizational and structural component. The main innovative technologies applied in banking activity are considered, among which are: contactless payments, identification by means of using biometric technology, blockchain technology, NFC technology, Internet banking, online banking technology, etc. The basis risks that may arise in the implementation of innovations are identified. The factors limiting the process of applying innovative technologies in banking activity are highlighted. The main problems of implementing bank innovations in Ukraine are mentioned in the article as well. These conceptual questions, considered above, as for the special aspects of innovative bank development, would be useful to review for the further analysis of the development of banking activity and the improvement of working efficiency.

Ключові слова: інновації; банківські інновації; інноваційні банківські технології; розвиток банків; банківська діяльність; інноваційний розвиток банків.

Key words: innovations; banking innovations; innovative banking technologies; development of banks; banking activity; innovative development of banks.

Постанова проблеми. В сучасних умовах у світовій тенденції відбувається бурхливий розвиток та впровадження інноваційних технологій в усіх сферах діяльності, що є однією з головних завдань економічної політики держави, яка полягає у відновленні інноваційного потенціалу країни, особливо у фінансовій сфері, постійне запровадження сучасних технологій є умовою для успішного втілення бізнес-моделей та ефективного підкорення і удержання належних секторів фінансового ринку. В сьогоденних умовах інновації розглядають не тільки як фактор, який певною мірою передбачає прогрес та економічний зріст, інноваційні технології є тим явищем, який сприяє до модернізації всіх секторів економіки, також враховуючи сектор банківської діяльності. Сучасні банки запровадили багато інноваційних технологій, серед яких є: Інтернет-банкінг, мобільний банкінг, NFC-технологій, використання чат-ботів, створення банків без відділень та багато інших сучасних технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інноваційні банківські технології розглядаються багатьма вченими серед яких, можна виділити праці таких вчених як: А. Єпіфанова, О. Дзюблюка, В.

Мищенко, С. Єгоричевої, О. Васюренка, О. Лаврушина, А. Пересади, І. Балабанова, П. Семикова, Є. Золотова, в яких доволі широко розглядаються питання інноваційних банківських рішень.

Формулювання цілей статті (постанова завдання). Метою дослідження є розкриття сутності банківських інновацій та розгляд розвиток інновацій технології на сучасному етапі, й визначення їх впливу на діяльність банків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні світові економічні процеси, на нашу думку, відображають базисні зміни ринкової системи і пов'язані з формуванням елементів нового технологічного укладу. Теоретичне визначення поняття технологічного укладу, представлене різними вченими, ґрунтується на зміні основних технологій виробництва в суспільстві. Так, Райзберг Б.А., Лозовський Л.Ш., Стародубцева Є.Б. вважають, що «технологічний уклад (хвиля) - сукупність технологій, характерних для певного рівня розвитку виробництва» [7]. Д.С. Львов і С.Ю. Глазєв трактують поняття технологічного укладу як великого комплексу технологічно пов'язаних виробництв [6]. В.І. Белоусов і А.В. Белоусов пов'язують дане поняття із застосуванням базових інновацій, які забезпечують якісний і кількісний стрибок у процесі розвитку виробничих сил суспільства [2].

Сучасний п'ятий технологічний уклад базується на інформаційних технологіях, що охоплюють всі напрямки діяльності людей. Процес інформатизації суспільства, що виявляється як на глобальному рівні, так і на рівні окремих національних економік, поступово призводить до якісної зміни опосередкованих економічних зв'язків. Дані зміни, метою яких є максимально повне задоволення суспільних потреб шляхом генерування і використання інформаційних ресурсів, наукових знань, можна охарактеризувати як економічний розвиток, яке, на думку Й. Шумпетера є поява чогось нового, невідомого раніше, або, інакше кажучи, інновація [11, с.56]. Інноваційна спрямованість розвитку відповідно до особливостей п'ятого технологічного укладу стає обов'язковою умовою інтеграції господарських суб'єктів в інформаційну економіку, охоплюючи як матеріальне виробництво, так і інновації в сфері управління, стратегічного розвитку, маркетингу, тощо.

Дані тенденції проявляються і в фінансовій сфері. Сучасні фінансово-кредитні інститути активно впроваджують інновації, що істотно змінює характер їх діяльності, особливості взаємодії з клієнтами, розширює спектр послуг, що надаються і пропонованих фінансових продуктів.

В основі вдалої та ефективної діяльності банківського сектору, та постійного розвитку, в сучасних умовах, лежить не вміння банків адаптації до змін у навколишньому оточенні, а від завзятості банків у створення та запровадження інноваційних технологій в свою діяльність. Інновацій враховують такі умови як свободи і вибору, котрі спочатку не були у доступі споживачам банку: зручність (в будь-який час і в будь-якому місці), швидкість, контроль та самостійність. Отже, утворюється попит споживачів на нові банківські технології, що сприяють спрощенню діяльності споживачів, та знижує витрати часу на проведення звичайних операцій. Внаслідок чого, банкам потрібно постійно поновлювати свої технології, послуги, продукти, систему управління, підвищувати кваліфікацію співробітників та переосмислювати підходи до мотивації праці [5].

Основні підходи щодо розуміння поняття інновації [3]:

- 1) Інновації розглядають, як фінансування в нову технологію, нові методи управління та організації праці, що охоплює конкретну фірму і всю галузь.
- 2) Інновація – інтегрований процес створення, поширення і використання нововведення та нових виробів і технологій для задоволення потреб споживачів;
- 3) Інновації розглядають як, новаторські дослідження та розробки нових товарів або послуг та зміна в стилі управління та роботи підприємства (фірми, компанії) з метою створення більш вигідних умов для своїх клієнтів.

Інновації у банківському секторі — це нові технології, продукти та послуги, які втілюються на фінансовому ринку. Але перш ніж оцінювати реальні інноваційні процеси, необхідно розкрити фундаментальні теоретичні визначення поняття «інновація».

Інновації банківської діяльності розглядається як кінцевий результат процесу поліпшення життєдіяльності банку, в основі якого є модернізація банківських продуктів і послуг, процесу управління, та процесу реалізації, метою якої є підтримка конкурентних позицій на фінансовому ринку.

Основними напрямками діяльності банків пов'язані із запровадженням інноваційних технологій, є [12]:

– Однією із складових інноваційного розвитку банків є фінансова складова, яка відноситься до формування інноваційних банківських продуктів у звичайних секторах ринку позикових коштів та нових сегментів банківських послуг та продуктів (до яких можна віднести: капіталовкладення у нерухомість, бізнес страхових послуг, надання коштів у лізинг, договірні розрахунки); нововведення в таких секторів фінансового ринку, як ринок цінних паперів та іпотечні цінні папери, фінансові директиви; зменшення операційних витрат та ефективне використання і управління активами та обов'язками, за рахунок більш ефективного управління готівкою та застосування інноваційно-інформаційних технологій.

– Наступною складовою інноваційного розвитку є технологічна складова, яка відноситься до інноваційних змін в технології управління, організації, правового захисту, соціального напрямку, маркетингу та реалізація банківських продуктів та послуг. Інноваційний розвиток у банківській діяльності перш за все пов'язані зі стрімким розвитком ІТ-сфери які модифікують свою ІТ-інфраструктуру, для

оптимізації та запровадження нововведень, які дають змогу зменшити витрати на банківській сфері та збільшити свої конкурентні переваги на ринку. Технологічна складова інноваційного розвитку банків, передбачають формування нових і модифікація вже наявних технологій у секторах надання банківських послуг та впровадження інноваційних банківських продуктів, оброблення та захист даних клієнтів, технологічного забезпечення.

– Останньою складовою інноваційного розвитку банків є організаційно-структурна складова, котра виступає каталізатором розвитку банківських інноваційних технологій та гарантує такі процеси банківської діяльності: формування умов для задоволення потреб клієнтів банку в інноваційних технологіях; збільшення конкурентоспроможності банку за рахунок показників якості обслуговування та ефективного управління банків; необхідність рівноваги між звичайними банківськими продуктами й послугами та запровадження інновацій банків, до спонукає до створення умов стійкості на ринку; ефективне з'єднання внутрішніх і зовнішніх складових системи банківського інноваційного розвитку, яка ґрунтується на ефективну реалізацію інновацій, мотивації персоналу та відбір тих інноваційних технологій, які найбільш вигідні та ефективні для банків.

Особливості інновації, що впроваджуються в банківському секторі [8]:

1. Перешкоджання процесу запровадження інноваційних технологій, через те що банківські організації перебувають перебуває під впливом системи регулювання та нагляду;
2. Більшість банківських інноваційних технологій були породженими попитом споживачів, або перейняти з решти галузей суспільного виробництва.
3. Ноу-хау і авторські права є основним знярядям захисту інтелектуальної власності на інновацій банку.
4. Зменшується витрати на інноваційну діяльність банків, за рахунок того, що інноваційні технології базуються на прикладних та практичних досліджень, а не на фундаментальних науково-технологічних вченнях.

На сьогоднішній час в банківській діяльності запроваджено багато інноваційних технологій, серед яких основними є [1]:

1) Безконтактні розрахунки. На сьогодні безконтактні розрахунки, до яких можна віднести MasterCard, PayPass і VisapayWave, що дає спроможність здійснювати розрахунки, прикладаючи банківську пластикову картку до терміналу або банкомату. Більша частина українських торгових мереж здійснюють розрахунки за допомогою технології PayPass.

2) Ідентифікація за допомогою біометричних технологій. Одним із перших банків, який запровадив експлуатацію нових банкоматів у 2012 році, що дають змогу клієнту одержати доступ до рахунку, технологією відбитка долоні або пальця, що прикладають до спеціального сканера - це японська банківська компанія TheOgakiKyoritsuBank, Ltd. Також банки використовують технологію ідентифікації, яка проводиться методом порівняння розташування очей користувача з його фотографією в паспорті.

Також незабаром з'являться картки, яка містить відбитки пальців, що дозволяє отримати готівку або розрахуватись в магазині пластиковою карткою, без запрошення пін-коду. Такий метод ідентифікації запровадив норвезький стартапZwipe, котрий водночасно з платіжною системою MasterCard готується випустити такі платіжні карти. Така організація як Alibaba, в 2015 році запровадила такий метод ідентифікації власника карти, для того щоб ввести пін-код картки, необхідно зробити фото.

Такі методи ідентифікації, дають змогу забезпечити картки клієнтів від шахраїв.

3) Технологія блокчейн. Блокчейн являє собою базу даних, у якій немає єдиного центру управління, тобто усі процеси, які проходять в ній, без контролю вищого керівництва. Для прикладу, щоб скласти договір можна зроби без нотаріального підтвердження, а для покупки нерухомості, не є необхідним орган державної реєстрації. Основними відмінностями цієї технології є: відсутність єдиного центру управління, незворотність та неможливість зміни транзакцій, які вже були записані. Ця технологія полягає, в тому що кожний блок містить набір підтверджених операцій. Також можна сказати, що технологія блокчейн функціонує без посередників, а надійність укладених угод ухвалюється системою та її учасниками. GoldmanSachs, JP Morgan, CreditSuisse і Barclays – це перші світові банки які спільно займаються тематикою технології блокчейну.

4) Також однією із інновацій, яку запровадили банківські організації є бездротові платежі, які реалізуються шляхом технології NFC, які за своєю суттю є, модифікація радіозв'язку на над коротких дистанціях, що дозволяє виконувати розрахунки в магазинах, терміналах за допомогою власний смартфона. Такі універсальні інноваційні банківські нововведення за системою NFCVisa PayWave або MasterCardPayPass набувають стрімкого розвитку, як в Україні, так і за кордоном.

5) Система Інтернет банкінг. Це передусім онлайн платформи, та цілісні фінансові екосистеми, що висувають споживачам великий спектр послуг, такі як перевірка залишків за рахунками; грошові перекази як в Україні, так і за кордон; отримання виписок за рахунками; сплата рахунків; оформлення депозиту; конвертація валюти; замовлення додаткових платіжних карток. Значна увага віддається мобільним додаткам, тому що смартфон являє собою головним методом для реалізації більшої частини банківських та інших розрахункових операцій. До прикладу, можна навести послугу спрощених грошових переказів та платежів, які стали вигідним інноваційним рішенням на ринку банківських послуг, яка дає можливість проводити розрахунки за допомогою мобільного банку. Лідером на українському ринку банківських

Інтернет-послуг вважається система Приват24, яка була розроблена Приватбанком, що доволі вдало користуються багато українців.

6) Однією з перевагою інноваційних рішень є можливість проводити банківські розрахунки за постійною доступністю, 24 години на добу 7 днів на тиждень, яка являє собою не інноваційне рішення, а більш загальноприйнятою перевагою для банків. Також банки дають змогу, для виконання зв'язку з клієнтами та їх консультування, за допомогою таких онлайн ресурсів, як WeChat, Facebook Messenger, GoogleHangouts та інші. Також одним із нововведень в банківській діяльності є змога отримання позикових коштів та оформлення кредиту, за допомогою терміналу та SMSзапиту. На даний час в Україні працює сервіс з оформлення позик готівкою шляхом банкомату, запровадил таку систему в Україні - Приватбанк

7) Технологія віртуальних інтернет-банків, які за функціональними можливостями не відступають традиційним банківським організаціями. AllyBank, DiscoverBank і First Internet Bank – це світові банки, які на даний час застосовують методику віртуальних банків на ринку банківських послуг Даний сервіс має доступ для клієнтів в будь-якому місці, де є доступ до технології Інтернет. В Україні на даний час єдиним віртуальним банком є – MonoBank.

Лідером серед запровадження інноваційних рішень в банківській діяльності є китайське смарт-сітіІньчуань, яке застосовує не гроші і банківські картки, а банківська картка є обличчя клієнта. До прикладу, в система ідентифікації осіб та оплата в усьому міському транспорті здійснюється автоматично при вході в транспорт.

В Україні активно впроваджують інноваційні технології та здійснюють інноваційний розвиток, такі банківські організації, як: АТ КБ «Приватбанк», АТ «Райффайзен Банк Аваль», АТ «Ощадбанк», АТ «Укресімбанк», АТ «Укрсоцбанк», АТ «Альфа-Банк». Однак найбільшим лідером у впровадженні інноваційних технологій у банківській діяльності є АТ КБ «Приватбанк», це вказує на те, що продукти та послуги, які впроваджуються є унікальними; ефективно застосування дистанційного обслуговування, що містить у собі досить широкий спектр послуг та продуктів [1].

Таким чином, банки частіше використовують інструмент штучного інтелекту, який дозволяє використовувати більш інноваційні технології, за рахунок чого, компанії максимально можуть знизити витрати і підвищити якість послуг, що надаються.

Також, можна відмітити що виокремленні особливості характеризують інноваційні моделі розвитку банків, як з позитивної, так із ризикової сторони, однак в цілому вони дають змогу створювати нові методи ведення банківської діяльності, вони утворюють нові цінності для споживачів та забезпечують зріст конкурентоспроможності банку на фінансовому ринку.

На сьогодні процесу запровадження інноваційних технологій в банківську діяльність обмежують такі фактори, які породжені загальними закономірностями розвитку фінансового ринку, такі як: змінність цін, які спостерігаються у більшості сегментів ринку; недостатність інформаційної обізнаності; збільшується вартість інноваційних рішень; недовіра клієнтів до інновацій; неозначений строк запровадження інновацій; податкові різності; збільшується рівень ризиків; низький рівень розвитку інноваційної інфраструктури; низький ступінь розвитку правового регламенту та фінансового права та ін. [4].

Нововведення які використовуються у банківській діяльності пов'язано з великою частиною ризиків, до яких характерно такі особливості:

- такі ризики як кредитний, ринковий, процентний, інноваційних, та ліквідності являють собою головними об'єктивними ризиками, які впливають на розвиток інноваційних технологій;
- необхідність у використанні ризик-менеджменту, які розглядаються як сукупність інструментів по страхуванню ризиків покладається, як на споживачів, так і на банки, які запровадили інновацій;
- для складення угод між контрагентами розглядається інформація, щодо прогнозування поведінки на ринку, інвестиційні можливості, відношення до ризику та рівень ризику [10].

Також можна відмітити, що основними проблемами інноваційного розвитку банківської діяльності в Україні є [9]:

- недостатній ступінь захисту вітчизняних каналів зв'язку, в наслідок чого збільшується ризики втрати або пошкодження даних споживачів від шахраїв;
- низький рівень правової регулювання банківських інноваційних технологій, що спонукає до створення ризикових обставин та зменшує прихильність споживачів до дистанційного обслуговування;
- відсутність постійного доступу до мережі сеті Інтернет та постійного зв'язку у багатьох населених пунктах;
- збільшується вартість запровадження інноваційних рішень, які використовуються при сучасному розвитку банків, а також збільшується ступінь ризиків, які при цьому створюються;
- низький рівень технологічного розвитку українських банків, що стримують впровадження інноваційних технологій;
- низький рівень підготовки персоналу банків та дефіцит кваліфікованих кадрів;
- недостатній рівень інформаційної обізнаності населення.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Таким чином, банківські інноваційні технології спонукають до створення перспектив, відносно прогресивного розвитку банківської діяльності, проте інноваційний розвиток банків збільшує конкуренцію, що потребує

формування та втілення нестандартних інноваційних рішень, що стануть безперечною умовою для інноваційної стратегії розвитку банків. Банківські організації зобов'язані поліпшувати послуги та продукти, які вони надають, запроваджувати найбільш ефективне управління банківськими організаціями, що давали б змогу більш мінливо реагувати на будь-які зміни у зовнішньому середовищі, які б гарантували високу якість банківської діяльності, ефективне управління та контроль витрат та забезпечення ефективності діяльності - ці заходи дозволять не втрачати конкурентні переваги банків на фінансовому ринку. Запровадження банківських інноваційних технологій дає змогу збільшувати продуктивність праці, зменшувати витрати, ефективно управляти ресурсами банків, збільшити прибуток від діяльності, що в кінцеву чергу, дасть змогу збільшити конкурентоспроможність банківської інноваційної діяльності та гарантувати сталий розвиток банківської діяльності на глобальному банківському ринку та в економічному оточенні.

Список літератури.

1. Банківська система 2015: виклики та перспективи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/id=14741673>.
2. Белоусов В.И. Технологические уклады и преодоление экономических кризисов [Електронний ресурс]/ Белоусов В.И., Белоусов А.В.— Режим доступу: <http://www.perspektivy.info/print.php?ID=47065>
3. Єгоричева С.Б. Банківські інновації: [навч. посіб.] / С.Б. Єгоричева. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 208 с.
4. Інноваційні технології антикризового управління економічними системами: монографія / С.К.Рамазанов, Г.О. Надьон, Н. І. Кришталь, О.П. Степаненко, Л.А. Тимашова; Під ред. проф. С.К. Рамазанова. — Луганськ; К.: СЛУ ім. В. Даля, 2009. — 584 с.
5. Карчева І.Я. Теоретичні та практичні аспекти забезпечення ефективності інноваційної діяльності банків / І.Я. Карчева // Бізнес Інформ. – 2014. – № 6. – С. 343–347.
6. Львов Д.С. Теоретические и прикладные аспекты управления НТП / Львов Д.С., Глазьев С.Ю. // Экономика и математические методы. — 1986. — № 5. — С. 793–804.
7. Райзберг Б.А. Современный экономический словарь / Райзберг Б.А., Лозовский Л.Ш., Стародубцева Е.Б. — М.: ИНФРА-М, 2006. — 495 с.
8. Розвиток інновацій у сучасній банківській сфері України / Н.М. Матвійчук, Н.Ю. Бурлачук, Ж.В. Гарбар // Молодий вчений. – 2015. – № 5 (20). – Ч. 2.
9. Степаненко О.П. Тенденції інноваційного розвитку банківської системи України / О.П. Степаненко // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 6 (132). – С. 5–13.
10. Управління ризиками банків: монографія у 2 томах. Т. 1: Управління ризиками базових банківських операцій / [А.О. Єпіфанов, Т.А. Васильєва, С.М. Козьменко та ін.] / за ред. д-ра екон. наук, проф. А.О. Єпіфанова і д-ра екон. наук, проф. Т.А. Васильєвої. — Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. — 283 с.
11. Шумпетер Й. Капитализм, Социализм и Демократия: Пер. с англ. / Й. Шумпетер. — М.: Экономика, 1995. — 540 с.
12. Innowacyjne technologie zaradzania antykryzysowego: Monografia / S.K. Ramazanow, L.W. Levasheva, O.P. Stepanenko, L.A. Tymaszowa, J.J. Zakrewski; Podred. prof. S.K. Ramazanowa. – Warszawa; Lugansk; Kijow: ReznikovV.S., 2011. – 368 s.

References.

1. National Bank of Ukraine (2015), “Banking system 2015: challenges and prospects”, [Online], available at: <http://www.bank.gov.ua/id=14741673> (Accessed 20 July 2020).
2. Belousov, V.Y. (2010), “Technological systems and overcoming economic crises”, [Online], available at: <http://www.perspektivy.info/print.php?ID=47065> (Accessed 20 July 2020).
3. Yehorycheva, S.B. (2010), *Bankiv's'ki innovatsii* [Banking innovations], Tsent uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.
4. Ramazanov, S.K. Nadon, H.O. Kryshthal, N. I. Stepanenko, O.P. and Tymashova, L.A. (2009), *Innovatsijni tekhnologii antykryzovoho upravlinnia ekonomichnymy systemamy: monografiia* [Innovative technologies of anti-crisis management of economic systems: monograph], Ed. Prof. Ramazanova S.K., K.:SNU im. V. Dalia, Luhansk, Ukraine.
5. Karcheva, I.Ya. (2014), “Theoretical and practical aspects of ensuring the effectiveness of innovation activities of banks”, *Biznes Inform*, vol. 6, pp. 343–347.
6. Lvov, D.S. and Hlazev, S.Yu. (1986), “Theoretical and applied aspects of STP management”, *Ekonomika I matematicheskie metody*, vol. 5, pp. 793–804.
7. Raizberh, B.A. Lozovskiy, L.Sh. and Starodubtseva, E.B. (2006), *Sovremennyj jekonomicheskij slovar'* [Modern economic dictionary], 6th ed, *INFRA-M*, Moscow, Russia.
8. Matviichuk, N.M. Burlachuk, N.Yu. and Harbar, Zh.V. (2015), “Development of innovations in the modern banking sphere of Ukraine”, *Molodyj vchenyj*, vol. 5(20), no. 2.
9. Stepanenko, O.P. (2012), “Tendencies of innovative development of the banking system of Ukraine”, *Aktual'ni problemy ekonomiky*, vol. 6 (132), pp. 5–13.

10. Yepifanov, A.O. Vasylieva, T.A. and Kozmenk S.M. (2012), [Risk management of banks: a monograph in 2 volumes. Vol. 1: Risk management of basic banking operations], DVNZ "UABS NBU", Sumy, Ukraine.

11. Shumpeter, Y. (1995), *Kapitalizm, Socializm i Demokratija*, [Capitalism, Socialism and Democracy], Ekonomika, Moscow, Russia.

12. Ramazanov, S.K. Levashev, L.V. Stepanenko, O.P. Tymaszow, L.A., and Zakrewski, J.J. (2011), *Innowacyjne technologie zaradzania antykrzysowego: Monografia* [Innovative technologies of counteracting the crisis: Monografia], Warsaw, Luhansk, Kiev, Poland, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 30.07.2020 р.